

Актуальні проблеми педагогіки та психології. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, Україна, 7-8 жовтня 2011 р.): у 2-х частинах. – Львів: Львівська педагогічна спільнота, 2011. – Ч. 1. – С.10-12.

Напрямок конференції: Загальна психологія та психологія особистості

Вакалюк Т.А.

*асистент кафедри прикладної
математики та інформатики
Житомирського державного
університету імені Івана Франка
м. Житомир, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ МИСЛЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

У еру інформатизації важливого значення набуває виховання творчого школяра, здатного логічно, творчо, креативно та критично мислити. Саме тому сучасна система освіти має забезпечувати розумовий розвиток школярів.

У старшокласників (у психології цей період характеризується як ранній юнацький вік) закріплюються та набувають подальшого розвитку психічні властивості особистості, набуті нею у середній школі (підлітковий вік). При чому водночас відбуваються більш помітні зміни у психічному розвитку школяра. Так, на нашу думку, одним із важливих аспектів психічного розвитку учня в юнацькому віці є інтелектуальне дозрівання, в якому найважливіша частина – розвиток мислення.

У старших класах загальноосвітньої школи у процесі навчання виникають сприятливі умови для того, щоб учні могли переходити до більш вищих рівнів абстракції, узагальнюючого та систематичного мислення, що сприяє ґрунтовному оволодінню логічними операціями. Внаслідок чого наукові поняття вже є не лише предметом вивчення, а й інструментом пізнання чогось нового – знання переходять у систему знань, завдяки чому мислення старшокласників стає більш систематичним.

Учням старших класів дедалі важливішим стає наукове доведення тверджень та положень, істинність яких обґрунтовано не фактами, а логічними

умовиводами (доказами). Також для старшокласників характерним є пошук наукових пояснень деяких явищ, у тому числі виведення з деякого загального закону частинних випадків або з частинних випадків – певну закономірність. А це, у свою чергу, розвиває здатність міркувати, пояснювати свої судження, будувати логічні умовиводи, доводити правильність тверджень. Внаслідок чого процес мислення стає більш продуктивним [1, с. 124].

Основною відмінністю розвитку саме логічного мислення є нове бачення співвідношень гіпотетичного і можливого, реально існуючого і потенційно можливого [2, с. 34], останні з яких поступово міняються своїми ролями. А це призводить до кардинальних змін в орієнтуванні школяра у його відношенні до пізнавальних завдань: розглядається сукупність гіпотез, серед яких ті, що не підтверджуються фактами та доведеннями, відкидаються, а ті, що все ж таки підтвердились, підлягають розгляду. Цей спосіб логічного мислення можна віднести до дедуктивно-гіпотетичного, який стає можливим (на уроках вивчення математики, інформатики тощо) завдяки тому, що окремі операції тепер розглядаються як єдина цілісна система.

Як було визначено відомим ученим Л. Жоанно, учні 13-14 років, у яких тільки починається складатися уявлення про формальні операції, ще не спроможні розв'язувати математичні задачі без опори на певний наочний матеріал (малюнки, креслення, фішки) [3, с. 154]. Учні старшого шкільного віку вже мають можливість розв'язувати такі задачі, але при умові, що вони мають відповідний багаж знань, умінь та навичок.

Специфіка мислення старшокласників полягає в тому, що учні, як правило, переконані (не завжди обґрунтовано) у своїй правоті при виконанні логічних доведень, висловленнях своїх тверджень, що проявляється у суперечках з однолітками [2, с. 87].

Характерним для розвитку логічного мислення в учнів 10-11 класів є подальше поповнення багажу міцно закріплених знань, умінь та навичок, методів розумової роботи, за допомогою яких набуваються знання. Формування цих умінь залежить також і від методів навчання, причому їх несформованість

ускладнює процес навчання та набування знань, а от наявність їх – досить важлива умова успіху навчальної діяльності учнів, у тому числі прагнення до самоосвіти.

У ранньому юнацькому віці також починає формуватись теоретичне мислення, що полягає в утворенні абстрактних понять та умінні оперувати ними. Цей тип мислення тісно пов'язаний з виникненням почуття інтересу до деяких теоретичних питань (взаємозв'язок певних явищ та законів, їх походження тощо), при чому сам інтерес базується на наявних знаннях, що також спонукає до подальшого збагачення багажу знань.

Щодо підвищення продуктивності та ефективності розумової діяльності учнів, зокрема старшокласників, то, на наш погляд, воно залежить від уміння керувати такими етапами мислення як постановка мети, створення оптимальної мотивації, включення образних і символічних компонентів, використання можливостей понятійного мислення, а також оцінка результату [4, с. 63].

Література:

1. Давидов В.В. Проблемы развивающего обучения. – Педагогика, 1986. – 240 с.
2. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989. – 215 с.
3. Жильцов О.Б. Развитие розумової діяльності учнів 8 класів середньої школи при вивченні математики з використанням НІТ. – Дис. канд. пед. наук./ УДПУ ім. М. П. Драгоманова. – К.: 1994. – 227 с.
4. Вакалюк Т.А. Активізація логічного мислення старшокласників при розв'язуванні задач на цикл з параметром //Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2011. – №3. – С. 58-64.